

yüğü çeviren Selçuklu devri surlarının bir burcu üzerine oturtulmuştu. Etrafında ve surların iç tarafında Alâeddin Camii'ne doğru Selçuklu sarayının diğer binaları ve bahçelerinin yer aldığı muhakkaktır. Köşk bu sarayın *cihannümâ**'sı durumunda idi. Alâeddin Camii'nin kuzeyindeki yamaçta bulunan bu yapı, 1835'te Texier'nin çizdiği resimden anlaşıldığına göre, daha o vakit de harabe halinde olmakla beraber bütünlüğünü ve tezyinatını koruyordu. 1907 yılında köşk ve altındaki burcun büyük kısmı yıkılmış, kalıntısının bir bölümü de zamanla yok olmuştur. 1961'de burada evvelce yapı olduğunu gösteren şekilsiz, kerpiç bir iç dolgu, betondan garip bir sundurma ile örtülerek güya korunmaya alınmıştır.

Konya surlarının pek çok yerinde olduğu gibi, köşkün kaidesini teşkil eden kesme taş kaplı burcun alt tarafında iki niş içine yerleştirilmiş oturur vaziyette birer aslan heykeli vardı. Bunlardan biri 1908'de İstanbul'a müzeye getirildi. Kare burcun üst tarafında her cephede dışarı taşkın üçer konsol bulunuyordu. Mukarnaslarla süslenen bu konsolların aralarında çini ile yapılmış geometrik süsleme vardı. Bu konsollar burcun üstündeki ve tek mekândan ibaret köşkün evvelce etrafını çeviren bir balkon taşıyordu. Kare planlı köşk ise şehre bakan tarafta sivri kemerli geniş bir açıklık ile bu balkona geçişi sağlıyor, yan cephelerde ikişer pencere bulunuyordu. Cami tarafındaki cephe evvelce yıkıldığından, ne biçimde olduğunu tam olarak anlamak mümkün değildir. Herhalde köşke esas saraydan geçişi sağlayan bir bağlantı mekânı ile belki de bir merdivenin bulunduğu düşünülebilir. Köşkün şehre bakan cephesinde üstte yine iki konsol vardı. Bunlar balkonu da ör-

ten geniş ahşap bir saçağı taşıyordu. Anlaşıldığına göre yapının üstü piramit biçiminde ahşap bir çatı ile örtülü idi.

Köşkün dış ve iç duvarları çini ve alçı bezemelerle kaplanmıştı. Balkona açılan sivri kemeri çerçeveleyen bir yazı şeridinde, lâcivert üzerine beyaz kabartma harflerle Kılıcarslan adına kitâbe uzanıyordu. Sivri kemerle yazı arasındaki üçgenleri sekizgen ve yıldız biçiminde çiniler süslüyordu. Bunların sekizgen şeklinde olanlarında insan tasvirleri vardı. Nitekim bir tanesinde bir süvari görülmektedir. İçeriye ait çiniler ise genellikle yıldız biçiminde olup, bunlarda "minaî" tekniğinde işlenmiş, bağdaş kurmuş halde karşılıklı oturan, çalgı çalan insanlar veya kanatlı aslan (sîmurg ?) tasvirleri yer alıyordu. Bu çinilerden bir kısmı Almanya, Fransa, İsveç ve Amerika'daki müze ve koleksiyonlara gitmiştir. Çini satırları etrafında şerit halinde dolaşan alçı (mermer tozu) kabartmalarda ise çeşitli süs motiflerinden ve zencereklerden başka, koşuşan av hayvanları ile onları kovalayan av köpekleri, at üstünde ejderlerle çarpışan kahramanlar, çeşitli hayvanlar ve kuşlar vardı. Bu süslemelerden bazı parçalar bugün Berlin, Paris ve İstanbul'daki müzelerdedir. Texier'nin çizdiği bir resim bütün mukarnasların içlerinin bile renkli alçı süslemeler ile dolu olduklarını göstermektedir. Konya'dan Berlin'e götürülen çok ufak ve üzerinde renkli motifler bulunan bir tahta parçası da büyük bir ihtimalle bu köşkün ahşap aksâmına aittir. 1941'de yapılan bir kazıda bulunan çiniler ise şimdi Konya Müzesi'ndedir.

Anadolu'da Selçuklu Türkleri'ne ait bu çok güzel ve değerli sanat eserinin tahribi, medeniyet tarihimizde yeri dolurulamayacak bir kayıptır.

BİBLİYOGRAFYA:

- Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, III, 19; Ch. Texier, *Description de l'Asie Mineure*, Paris 1839-49, s. 100, 496-499; a.mlf., *Asie Mineure*, Paris 1862, s. 662, levha 32; a.mlf., *Küçük Asya* (trc. Ali Suad), İstanbul 1339, III, 204-205; F. Sarre, *Reise in Kleinasien*, Berlin 1896, s. 45-46; a.mlf., *Konia, Seldschukische Baudenkmaler*, Berlin 1921; a.mlf., *Der Kiosk von Konia*, Berlin 1936, s. 37; a.mlf., *Konya Köşkü* (nşr. ve trc. Şerafettin Uzluk), Ankara 1967; J. H. Löytved, *Konia: Inschriften der Seldschukischen Bauten*, Berlin 1907, s. 56-57; Mehmet Önder, *Mevlânâ Şehri Konya*, Konya 1962, s. 161-164; İ. Hakkı Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleri ile Konya Tarihi*, Konya 1964, s. 179-184; Oktay Aslanapa, *Turkish Art and Architecture*, London 1971, s. 162; a.mlf., *Türk Sanatı*, İstanbul 1973, II, 174; G. Mendel, "Le Palais des Sultans Seldjoukides a Konia", *Bulletin de l'Art Ancien et Modern*, Paris 1907, s. 183; J. Strzygowski, "Der Kiosk von Konia", *Zeitschrift für Geschichte der Architektur*, I, Berlin 1907, s. 3-9; Hamdizade Abdülkadir [Erdoğan], "Alâeddin Köşkü", *Babalık*, Konya 29 Kasım 1914; M. Akok, "Konya Alâeddin Köşkü", *TELD*, XI, İstanbul 1968, s. 47-73.

SEMÂVİ EYİCE

ALÂEDDİN MUHAMMED TEKİŞ

(bk. TEKİŞ, Alâeddin).

ALÂEDDİN es-SEMERKANDÎ

(bk. SEMERKANDÎ, Alâeddin).

ALÂEDDİN es-SEMERKANDÎ

(علاء الدين السمرقندي)

Bahrü'l-‘ulûm adlı
Kur'an tefsiriyle tanınan âlim
(bk. BAHRÜ'L-ULÛM).

ALÂEDDİN et-TRABLUSÎ

(bk. TRABLUSÎ, Alâeddin).

ALÂEDDİN et-TÜRKMÂNÎ

(bk. İBNÜ't-TÜRKMÂNÎ, Alâeddin).

ALÂİ

(العلاني)

Ebû Saîd Salâhuddîn Halîl b. Keykeldî
(ö. 761/1359)

Şamlı muhaddis ve fakih.

Türk asıllı bir asker çocuğu olarak Dımaşk'ta doğdu (694/1295) ve orada büyüdü. On yaşında iken hadis dinlemeye başladı. Tahsil için Kudüs, Mekke, Mısır

Alâeddin Köşkü kalıntılarını ve Alâeddin Camii'ni gösteren bir gravür (Ch. Texier, *Description de l'Asie Mineure*, Paris 1839-1849, s. 100)

gibi ilim merkezlerine birçok seyahatler yaptı. Aralarında Ahmed b. İbrâhim el-Fezârî, Kemâleddin b. Zemlekânî, İbn Teymiyye, Cemâleddin el-Mizzî ve Zehbî gibi bilginlerin de bulunduğu 700'den fazla âlimden feyiz aldı. Sened, metin, ricâl ve ilâh gibi hadisin çeşitli branşlarında uzmanlaştı. Hac maksadıyla defalarca Hicaz'a gitti ve orada mücâvir olarak uzun süre kaldı. Şam'daki Nâsiriyye (1318) ve Esediyye (1323) medreselerinde, ayrıca Kudûs'teki Salâhiyye (1331) ve daha sonra Tenkiziyye medreselerinde hadis dersleri verdi. Bu arada müfessir İbn Kesîr ve kendinden sonra Salâhiyye Medresesi'nde hocalık yapan damadı İsmâil b. Ali el-Kalkaşendî, kızı Esmâ bint Halîl gibi birçok âlim yetiştirdi. Bu sırada Hanbelîler'le arasında ilmi konularda anlaşmazlıklar oldu.

Sağlam bir zihin yapısına, ince bir anlayışa, dinî, ilmî ve ahlâkî meziyetlere sahipti. Güzel şiirleri edebî zevkinin delili sayılır. "Zamanının hâfızı, fıkıh, usul ve benzeri ilimlerde imân, zeki, araştırmacı, cömert ve belâgat sahibi bir âlim" diye anılan Alâî'yi Sübkî, kendisinden sonra yerini doldurabilecek kişi olarak göstermiş, İrâkî de onu "Doğu'nun ve Batı'nın hâfızı" diye nitelendirmiştir.

Kitaplarını Şam'daki Samsatiyye Han-kahı'na vakfeden Alâî, 5 Muharrem 761'de (27 Kasım 1359) Kudûs'te vefat etti.

Eserleri. Elliye varan eserlerinin (bk. Brockelmann, GAL, II, 76-77; Suppl., II, 68) belli başlıları şunlardır: 1. *el-Mecmû' u'l-müzehheb fi kavâ'idil-mezheb*. Şâfiî fikhına ait olup Süleymaniye Kütüphanesi'nde nüshaları bulunmaktadır (Kara Çelebizâde, nr. 91; Ayasofya,

nr. K 1386, O 1387 ve Şehid Ali Paşa, nr. 667). 2. *Tehzîbü'l-usûl fi ehâdisi'r-Resûl*. İbnü'l-Esîr'in Câmî' u'l-usûl li ehâdisi'r-Resûl adlı eserinin muhtasarı olup bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir (Yenicami, nr. 179). 3. *Kitâbü'l-Muhteliî'n* (Köprülü Ktp., nr. 386). 4. *el-Emâli'l-erba'in fi mâlî'l-müttekîn* (Süleymaniye Ktp., Süleymaniye, nr. 1181/11). 5. *el-Mevridü'r-râvî fi'l-mevlidi'nebevi* (Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 5293/5, vr. 112-159). Aynı konuya dair *ed-Dürretü's-seniyye fi mevlidi hayri'l-beriyye*'si de yine aynı kütüphanede aynı mecmuanın içindedir (nr. 5293/4, vr. 94-111). 6. *el-'Udde inde'l-kerb ve's-şidde* (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 276/2, vr. 22-33). 7. *Câmî' u't-tahtîl fi ahkâmî'l-merâsîl*. Eser Hamdi Abdülmecîd es-Selefi tarafından neşredilmiştir (Bağdat 1397/1978; Beyrut 1986). 8. *Tahkîku'l-murâd fi enne'n-nehye yaktezi'l-fesâd*. Usûl-ı fıkıha dair olup Dimaşk'ta basılmıştır (1975, 1982). 9. *Buğ-yetü'l-mültemes fi sübâ'ıyyâtî hadîşî'l-İmâm Mâlik b. Enes*. Bu eser de Hamdi Abdülmecîd es-Selefi tarafından neşredilmiştir (Beyrut 1985).

BİBLİYOGRAFYA :

Ebü'l-Mehâsin el-Hüseynî, *Zeylû Tezkireti'l-huffâz*, Haydarâbâd 1376/1956, s. 43-47; Sübkî, *Tabakât*, X, 35-38, 181, 197, 209, 224; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, XIV, 267; İbn Hacer, *ed-Dürrü'l-kâmîne*, II, 90-92; İbn Tağrıberdî, *en-Nücûmü'z-zâhire*, Kahire 1956 — Kahire 1383/1963, X, 337; Süyûtî, *Tabakâtü'l-huffâz* (Lecne), s. 528-529; a.mlf., *Zeylû Tabakâti'l-huffâz li'z-Zehbî* (Zeylû Tezkireti'l-huffâz içinde), Haydarâbâd 1376/1956, s. 360-361; Dâvûdî, *Tabakâtü'l-müfessirin*, I, 165-166; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VI, 190-191; Brockelmann, GAL, II, 76-77; Suppl., II, 68; *Mu.Fs.*, II, 371-372.

SELMAN BAŞARAN

ALÂİK

(bk. ALÂKA).

ALÂİM-i SEMÂ

(bk. GÖK KUŞAĞI).

ALÂİYE

(bk. ALANYA).

ALÂİYE BEYLİĞİ

XIII. yüzyıl sonlarından
1471 yılına kadar
Alâiye (Alanya) yöresinde
hüküm süren Türk beyliği.

1221 yılında Anadolu Selçuklu Sultanı I. Alâeddin Keykubad tarafından zaptedilen Alâiye, Anadolu Selçukluları'nın son yıllarında Karamanoğlu Mevdüddin Mahmud Bey'in eline geçti (1293). Bu tarihten sonra şehir ve yöresine Karamanoğulları'na bağlı beyler hâkim olmuş, bunlar da Memlûk Devleti'nin hâkimiyeti altında hüküm sürmüşlerdir. Beyliğin kurucularının Selçuklu sultanının kızının oğullarından geldiği şeklindeki rivayet ise henüz ispat edilememiştir. Şehrin XIV. yüzyılın ikinci yarısında da Karamanoğulları'nın idaresinde olduğu bilinmektedir. Nitekim Şehâbeddin Ömerî, Alâiye'nin Karamanoğulları'na ait şehirlerden olduğunu ve Karamanoğulları tarafından tayin edilmiş Yûsuf adında bir beyin idaresinde bulunduğunu kaydederken, İbn Battûta, tahminen 1333'te, Alâiye'de Yûsuf b. Karaman adında bir beyin hüküm sürdüğünü ve şehrin Türkmenler'le meskûn bulunduğunu belirtmektedir.

Kıbrıs Kralı Pierre 1361'de Antalya'yı zaptedince Alâiye ile birlikte Manavgat ve Teke beyleri de ona bağlandı. Ancak kısa bir süre sonra bu Türk beyleri Kıbrıs kralına itaatten vazgeçtiler. Antalya'nın geri alınması için şehri kuşattılsa da başarılı olamadılar. Buna karşılık Kıbrıs kralı Alâiye'yi zapta teşebbüs etti (Mayıs-Haziran 1366), fakat Karamanoğulları'nın yardımı gelmesi üzerine geri çekilmek zorunda kaldı.

Alâiye, Karaman b. Savcı Bey tarafından 1427 yılında 5000 altın karşılığında Memlûk Sultanı Barsbay'a satıldı. Böylece Alâiye Beyliği Memlûk Devleti'nin hâkimiyeti altında, Karamanoğlu Mah-

Alâiye'nin Yukarıkale'ye ait surları

